

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Otros Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

Redacció i Administració

General Barceló, -1.-2.º

PALMA DE MALLORCA

LA AURORA

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.—Ca'lamo Andreu Alcover, Plassa del Palau, 2.

A Palma: Llibreria d'En Guasp, Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d'En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria Ernest Frau, Brossa.—Llibreria d'Alomar i Fontdevila, Brossa.

Surt cada dissapte per donar ventim i altres herbes an es qui s'ho guany

Dietari de l'eixida d'enguany e França i a altres nacions

Dia 11 de juny.

Dinada a ca'l P. Rousselot.

A les dotze en punt som estat a ca'l P. Rousselot, que l'he trobat xelest i placèvol com sempre; aviat ha comparegut el Dr. Chlumski, i ja l'hem tenguda armada sobre sa fonètica experimental, celebrant ses passes grosses que fa donar a sa ciencia llingüística, ja que es un des quests principals per arribar a aclarir tantes i tantes de questions com se presenten en sa formació i articulació des sons que componen ses paraules, i son s'ánima d'aqueix medi meravellós i sublim de expressió i comunicació de ses nostres idees i efectes, que se diu es llenguatge.

Hem posats peus devall taula i mos hi som campat bé ferm. M'han tornat moure des *Dietari*, i han rigut moltíssim comentant ses diferents coses que hi dic de sa meua estada a París; i, com els escapaven certs mots sobre determinades personalitats del mon filològic i sobre altres coses, mots una mica couents i escorxadors, me deien: —No hu poseu an es *Dietari* per l'amor de Deu!

Sobre tot el P. Rousselot n'ha dites una partida de coses que tenen es seu fonament i que son fies de sa seua llarga experiència i coneixensa d'ets homos i de certes institucions, que me'n gardaré com de caure de consignar-les dins aqueix *Dietari*. Cada cosa a son temps i en d'estiu cigales.

Llavó m'han fet contar de sa meua estada a Londres, de ses impressions que'n duia, de lo que hi he endarrelat i emperolat per allà. Els ho he explicat fil per randa, i han trobat que no havia perdut es temps.

Hi ha hagut llavó un capítol per s'*Obra des Diccionari*, que desitgen ferm que vaja endevant i que's faça prompte sa replega de materials que encara manca fer per poder començar sa redacció de s'*Obra*, comptant ara amb dos auxiliars tan destres i plaients com son el Dr. Barnils i el Dr. Grieria, dels quals el P. Rousselot i el Dr. Chlumski han fet vius elogis i m'han donades moltes de comandacions per ells.

Sobre tot, hem feta una conversada de primera i que hi he passat un gust fora mida, gracies a Deu.

Es que tant el P. Rousselot com el Dr. Chlumski son agradabilíssims de conversa, i en tots ets altres conceptes.

A la fi he pres comiat d'ells, agraint-los amb tota sa meua ánima tantes i fantes de atencions que m'han tengudes, honorant-me molt més que jo no merec.

Cap a Mâcon.

Me'n vaig a la fonda a enllestir feines, i a les deu i busques m'espità a s'estació de Lyon, m'afic dins un wagó, i cap a Mâcon s'ha dit. Era un wagó de primera classe, pero no hi feia tan bon seure com dins aquells wagons de 3.ª que vaig trobar a Inglaterra per anar a Oxford i a Edinburg. Sobre tot sa respallera, amb tot i ésser ben encoixinada, era tan malmambrosa, que, si no tenc sort de llogar un coixí d'aqueis que passetgen per ses estacions de França, i que costen un franc de lloguer, uns coixins de plomes, quadrats, blancs com la

tefla de la nou; si no m'arm d'un coixí d'aqueis, crec que no hauria poguts aclucar ets uis de tota sa nit. Amb aquell coixí tot s'es compost, i he pogut dormir de lo millor.

Com som pujat an es wagó, que mirava, anant p'es corredor, an-e quin departament m'aficaria, a tots hi trobava ja dues o tres persones. A un només n'hi havia una, un senyor molt gras, ajegudot demunt tota s'otomana d'un costat, i roncant a la descosida, pero uns roncos que feia estona que no n'havia sentits de tan forts. Hi he pensat bé i he cregut que encara allà ont estaria millor seria amb aquell roncador. Així hu he fet: prenc un recó de s'altra otomana, i tap es llum que hi havia an es paladar, i romanim a les fosques. Passaven altres pasatgers mirant aont s'aficarien; i, com veien es nostro departament a les fosques i hi sentien aquells roncos tan granats, alló els-e feia mals averanys, i passaven de llis. A la fi s'en es aturat un i se posa a s'altre cornaló de sa meua banda. Seguien passant viatgers, i aquell senyor, allargat demunt s'otomana, ronca qui ronca. A estones estava allargat de tot, i no deixava lloc per seure hi un altre, i aixó que a cada otomana hi ha lloc per tres, estant molt amples. A estones aquell roncador formidable arrufava ses cames. Una vegada que les hi tenia es entrat un viatger i ha pres lloc an es tros que deixava buit aquell bigalot; ha segut una mica, i es frit no li ha agradat, i ja li ha hagut estret. Més tart n'es entrat un altre; i, com aquell seguia roncant estrepitosament i arrufant i allargant ses cames, s'altre viatger ha agafada sa maleta i ha buidat.—Passa llavó es Revisor des billets, demanant-los-mos. Aquell des roncos no s'es desmandat gens de sa seua ronquera. Es des billets l'ha ponyit una mica, i ell tot lo més qu'ha fet es estat posar-se sa mà a sa butxaca, sense aixecar-se, s'ha tret es billet, i el s'ha tornat enfonyar, i ha seguit ajegudot i roncant a la vela. Amb aixó jo me som adormit amb so renou des seus roncos i des tren...

Dia 12 de juny

Segueixen es roncos.—Arribada a Mâcon.

Devers les tres he uberts ets uis, i aquell senyor seguia lo meteix, ajegudot demunt s'otomana i ronca qui ronca sense perdre cap punt. Es tren no feia gens sa torniola, sino que tirava sempre endevant ben acanalat, fihs que, minuts abans de les sis s'es aturat a Mâcon, i aquell senyor seguia imperturbable sa meteixa... funció roncadora. I així l'he deixat devallant jo des tren, i seguint ell endevant. No sé fins quant deu haver roncant. Per part meua pot roncar fins que tenga ronquera.

Paray-le-Monial.—El Cor de Jesús.

Demán quins trens hi ha per Paray-le-Monial, i me diuen que n'hi ha un a les set i que hi arribarem a les vuit i mitja. Es estat ver que a les set es partit es tren i jo amb ell cap a Paray-le-Monial, pero no hi som arribats fins a les deu.

¿Qué havia d'emperiar jo a Paray-le-Monial? No es gaire mal d'endevinar. Aquí va ésser que, durant sa segona mitat des sigle XVII, el Bon Jesús sortí una partida de vegades a sa seua sirventa Sor Margalida Alacoque, monja de la Visitació des convent que hi havia aquí, i li mostrá es seu Cor ablamat d'amor envers d'ets homos i tan mal correspost de part d'aqueis, i li revelá es tresors infinits

de gracies que escamparia aquell Cor sacratíssim demunt tots es qui'n fossen devots, consagrants-se a correspondre an es seus dons i gracies sens nombre, que, si ets homos hi correspongúessem tal com pertoca, seria el cel en la terra.

El Bon Jesús va escullir Sor Margalida per escampar p'el mon sa devoció des seu Cor Santíssim, que ha transformada fundament sa vida des pobles cristians i que sols Deu sab es bé que ha fet, fa i farà a ses ánimes i a l'Esglesia fins a la fi del mon.

Per aixó, per veure es lloc aont el Bon Jesús va revelar a Sta. Margalida totes aqueixes meravelles estupendes de sa devoció des seu Cor Sacratíssim, per veure es lloc d'ont s'escampá per tot lo mon s'inefable devoció del Cor sacratíssim des meteix Deu Redentor nostro; per aixó he volgut visitar Paray-le-Monial. Aquí acudeixen pelegrins de totes ses parts del mon, aquí venen sovint estols grandiosos de devots per esplaiar sa seua devoció an el Cor Sacratíssim. Com jo devallava des tren, me som temut que n'hi havia una de pelegrinació d'un centenar de persones d'un poble veinat, que feia una estoneta que eren arribades i se'n anaven fent fileres cap a la *Basilica del Cor de Jesús*, cap a sa *Capella de ses Aparicions*.

Sa Basilica del Cor de Jesús.

Paray-le-Monial, va començar, com tants d'altres pobles de s'Edat-mitja, de ses cases que s'anaren fent devora un monestir de monjos que hi havia aquí de St. Benet, fundat l'any 973. Aqueis monjos hi feren una magnífica esglesia, a mitjan sigle XII, copiant en petit sa de s'Abadía de Cluny, que era a-les-hores s'esglesia més gran del mon, i es s'actual *Basilica del Cor de Jesús*, románica de cap a peus, veneranda, severa, solemnia, de tres naus de tres trasts, sense capelles, amb creuer i cúpula, i es cap de sa creu de tres naus d'un trast, i s'abside amb nau que la volta, aont s'obrin tres capelles absidiales, havent-hi un trast sense capella entre absidiola i absidiola. Aqueixes capelles totes tenen es seus finestralets, i ses naus laterals en tenen un a cada trast, i sa nau major i es creuer en tenen dues fileres, una demunt s'altra, de finestralets, tots de mig punt; i an es caps des creuer, part demunt aqueis finestralets, se n'hi obri un de més gros. L'altar-major no té demunt més que es tabernacle i una estatua del Cor de Jesús derrera. A cada cap de creuer hi ha un portal de dues arquivoltes i columnetes a ses rebranques tot esculturades, i es portal-major per lo meteix; i té un *narthex* o atri o entrada devant, un espai quadrat amb dues columnes a's mig que son dos feixos de columnes amb uns capitells historiatos d'alló bo de tot. Dalt aquest atri s'alcen dos campanars quadrats, rebaguts, amb sostres de finestralets, i acaben en punta. Dalt es creuer s'enfila un altre campanar, quadrat tot d'una, llavó vultavat, i d'alt amb dos finestralets demig-punt. Pero lo que fa més cop des defores de tal basilica es sa regió absidal, es dos brassos des creuer i es cap de sa creu amb sos seus sostres de finestralets, engarlandant aquell conjunt sa nau absidal amb sos seus finestrals i ses seues tres capelles que s'escampen en forma de ventai. Es conjunt d'aqueixa esglesia es una meravella de s'art romanic, que per miés s'art cristiá caporal. A mi, com més va, m'agrada més que s'ogival. Trob que s'artista hi té més camp per córrer, sense tant de perill d'esgarriar-se.

Es Park del Cor de Jesús.

Derrera aqueixa *Basilica* hi ha sa ca-

sa des Pares del Cor de Jesús, just allà ont s'alçava s'antic *palau prioral* d'aquell monestir, que es revolucionaris de 1789 feren mal-bé, com se suposa. Aqueis Pares tenen un park, ple d'uns arbres de molta d'ombra p'es pelegrins per que hi puguen seure i reposar i manjar. A's mig hi ha un temple magnífic, ubert p'es quatre vents amb columnes i una cúpula, i el Cor de Jesús dedins dalt un socle, i una escalonada aont es pelegrins van a agenoiar-se i dir-hi un *Credo*. Ençá i enllá d'aqueix park hi ha ses Estacions del *Via-Crucis*.

Hi he trobats esbarts d'al·lotells i d'al·lotelles que feien sa berena devall aquells arbres, no entremesclats, sino elles amb elles i ells amb ells.

Sa Capella de ses Aparicions.

Cercava jo aqueixa capella, i demán a un capellá que trob aont era, i crida un al·lotó, i li diu que la me mostr. Me'n vaig amb s'al·lotó, que m'ha dit que no fa gaire hi hagué una pelegrinació de vint i cinc mil persones, i que continuament n'hi venen de pelegrinacions, no tan grosses, com se suposa.

Bé se veu que hi ha d'acudir molta de gent, perque hi deu haver vint o trenta botigues, totes de vendre objectes referents an el Cor de Jesús: rosaris, patenes, joies, figuretes, estampes, postals.

Amb aixó arribam a sa *Capella de ses Aparicions*, no gaire gran per sa gent que hi acudeix, tota policromada, atapida de presentais i de banderes, i plena d'en gom en gom. Era sa gent d'aquella pelegrinació que vos he dit que he trobada an es tren. Aquella bona gent no s'aturaven de cantar, les deien una missa i jo no he pogut veure casi res. No hi havia manera d'aficar-s'hi.

I ¿sabeu qué he fet jo? A la una i coranta minuts me'n havia de tornar; eren les onze i mitja; allà devant hi havia una fonda que se diu *Hôtel du Sacré Coeur*. Idó me'n hi entr, demán si puc dinar, me diuen que me puc asseure a sa taula en voler, m'hi assec, din, i llavó me'n torn a sa *Capella de ses Aparicions*, i l'he trobada casi buida, amb un parei de dotzenes de persones que hi feien ses seues devocios. Així hi he pogut estar una bona estona amb tota tranquilidat contemplant aquell recinte sacratíssim aont tantes de vegades el Bon Jesús sortí a Sta. Margalida i li deixá veure es seu Cor ablamat d'amor envers d'ets homos i li va fer aquelles estupendes i sublimes revelacions sobre sa devoció d'aqueix Cor dolcíssim, que son s'alegria, s'esperança i es conhort de tots es cors cristians. Recordant tot aixó un s'hi sent fundament impressionat dins aqueixa esglesieta, sols de pensar que aquí dins començá s'inefable devoció del Cor de Jesús, aquí va ésser sa font d'ont brollá i se va estendre per tota la terra i a través des sigles per encendre per tot aquell foc que el Bon Jesús va dur a la terra a fi de que tot lo mon faça flamada d'amor de Deu i volin totes ses ánimes cap an el cel. Amèn.

Es Museu Eucarístic.

M'han dit des museu eucarístic que hi ha aquí tan notable. Un capellá m'ha mostrat aont era: es un edifici ben gran, fet aposta, molt ben posat, propietat particular d'un devot del Cor de Jesús, que el té sempre a la disposició de tots es feels. Jo som estat desgraciad: he trobades ses portes tancades. Sens dupte es gordiá devia ésser a posar miques perque era s'hora d'aqueixa feina, que negú pot passar sense fer-la ni va bé comanar-la a un altre. Era la una llavó.

I lo que he fet, es estat copar-li cap a

s'estació: i a la una i coranta passa es tren que m'havia de tornar a Mâcon, m'hi afic, i jde d'allà més que depressa!

S'Antiga Abadia de Cluny.

Sa principal estació que un troba anant de Paray-le-Monial a Mâcon, es sa de Cluny, una vila avui de 4.244 habitants, que també se formà de ses cases que s'anaren fent devora sa famosíssima i celebríssima Abadia que St. Bernó fundà l'any 910, i va tenir per successors in medietament ets abats St. Ot, St. Mayold, St. Odiló, St. Huc, i que va creixer tant i tant que arribà a contar més de dos mil monestirs baix d'ella, resultant l'Abat de Cluny una potencia europea, poderós com es primers prínceps sobirans, com es reis, amb una influencia dins l'Esglesia de Deu major que sa de qual-sevol Bisbe, sols inferior a sa del Papa. Quina persona mitjanament instruïda no ha sentit parlar de s'Abadia de Cluny, des monjos de Cluny, de sa Reforma de Cluny (reneixença de s'Orde i Regla de St. Benet), de sa Congregació de Cluny, extesa per tot França, per Espanya, per Inglaterra, per Alemanya, per Italia, per tota la cristiandat? Ella va esser es braç dret de l'Esglesia durant es sigles X, XI i XII. Sols Deu sab es bé immens que va fer sa Congregació de Cluny a s'humanitat desde es punt de vista religiós, moral literari, científic i artístic.

Com aquells monjos tots

feien feina an es camp,

i produïen molt i consumien poc, per força havien d'arribar a esser rics, amb tot i fer molta d'almoïna. Ells mostraren a una partida de generacions de conrars sa terra i de ministrar es fruits, cercant una partida d'industries.

Això va esser s'origen de sa riquesa des monjos: sa feina que feien, s'economia amb que vivien, sa vida penitent que duïen. Fundaven ses abadies dins boses i ermaços que no produïen res, que es senyors des territoris les oferien, i se creïen ells molt favorits si hi havia monjos que acceptaven ses seues ofertes. Així va esser s'Abadia de Cluny. Es Duc d'Aquitània, senyor d'aqueis paratges, tot bosc i garriga i mala petja que no hi havia qui s'hi aficàs ni negú s'hi volia acostar ni manco viure hi ni provar de conrars-ho; es senyor, idó, d'aqueis paratges crida St. Bernó, un monjo de molta fama de santetat, oferint-li aqueis paratges per que hi fundàs una abadia. St. Bernó ho accepta, i comencen a acudir-hi altres monjos desitjosos de viure baix de sa seua santa direcció per santificar-s'hi més a lo segur. Així se congrí s'Abadia de Cluny. Aquells monjos, tot entregats a s'oració i a sa feina, comencaren a treure aquells boses, rompent sa terra, conrant-la; així la feren productiva; i començà a acudir-hi gent i gent, per fer-hi feina baix de ses ordes des monjos, per porer viure a s'arrecés de tal Abadia; i s'hi comencaren a fer cases i cases, i a poc a poc s'hi congrí tot un poble. Mentres tant, es monjos hi feren s'esglesia més gran que hi havia llavó an el mon, més gran que St. Pere de Roma de llavó. An aqueixa abadia hi venien es prínceps més potents, es reis, ets emperadors, es papes i hi trobaven estatge per ells i per tota sa seua acompanyada. Hi havia cosos d'edifici immensos p'es pelegrins, que hi venien a centenars, i tots hi trobaven soplug, cobri, recapte i agombol....

De tot aquella immensa Abadia ¿que en queda? Casi res.

Sa Revolució de 1879

Ieu fogir es monjos, i ets habitants d'aqueixa vila, que tot quant eren i tenien, ho devien an es monjos, veient abandonada s'Abadia, comencaren a fer-ne roba de cossari, i aviat tot ho abrusaren, i s'enderrocà aquella esglesia grandiosa i casi tota s'altra immensitat d'edifici que hi havia. Es una de tantes glories de sa Revolució Francesa. Maleïda i abominada sia per los sigles de tantes tal Revolució, obra mestre de Satanás. Amèn!

Jo primer m'hi volia aturar a Cluny per veure-hu, per contemplar lo que'n queda de tota aquella gloriosíssima Abadia; pero llavó me som perpensat, dient:—¿Qué a-

clariré de aturar-me aquí? ¡No me servirà més que de rabia es veure aquell paratge aont era tal Abadia, que s'ingratitud, s'estupidesa i sa carronyeria d'aqueix poble va fer de s'aparèixer! Val més passar de llis! Me basta veure tot aquest paisatge, i tots aqueis pujols i muntanyoles tan verds i riolers, tot sembrat o abres, que an es sigle X era tot un bosc seuvatge i es monjos amb sa seua suor ho romperen tot i en feren un jardí, lo que es avui.

I no hi he volgut devallar a Cluny, m'he estimat més no veure-hu d'aprop. M'ha bastat veure-hu de dins es tren...

Es monjos de St. Benet mostraren an es pobles moderns europeus de fer feina, de conrars es camps i ses belles arts, els-e mostraren de lletra i de governar-se. ¿Com els ho agrairèn es pobles europeus an aquells monjos? ¿com els agrairèn tots aquells beneficis? A la vista está: eis ho agrairèn així com solen agrair ets homos es favors que los fan: amb s'ingratitud.

Descuberta dins Mâcon.

Som arribats a Mâcon a les cinc des cap-vespre, i a les sis i mitja havia de prendre es tren de Ginebra per anar-hi a romandre. Tenia una hora bona, i l'he volguda aprofitar per fer una mica de descuberta dins Mâcon, ciutat de 19 059 ànimes, ran del riu Saône, riolera, de carrers amples i cases no gaire altes. Aquí va nèixer aquell gran poeta Lamartine, i encara conserven la casa aont vengué an el mon. Volta qui volta carrers, me trobo en sec devant sa esglesia románica, de tres naus de sis trasts amb capelles, creuer i nau absidal, molt airosa i gentilment decorada tant per dedins com per defora; i, lo que m'ha sorpres més, plena de gent i amb una funció solemníssima d'infants, dos grandiosos estols de nins i nines, endiumenjats ferm, cantant deliciosament, i la cosa ha acabat amb sa bendició del Santíssim (Alabat sia p.r sempre! Amèn!) Com frissava tant, no me som aturat a demanar quina festa era aquella amb tanta de gentada en dia fener. He pegat un aguait an es passeig des riu, aont he vista s'estatua de Lamartine demunt un pedesatl senzill, pero esbell; i cap a s'estació manca gent!

Cap a Ginebra. Diluvi d'al'lotea.

Agaf aquell tren de les sis i mitja, i ja som estats partits de bell nou de d'allà. A's cap de devers una hora feim una returada, i mos compareix tot un diluvi de nins i nines d'escoles i de costures, que mos esperaven, i ja están abordats an es wagons de 3^a, de 2^a i de 1^a. Tot ho han omplit. Dins es meu departament son vengudes cinc nines, una Mestra i un Capellà, que he vist que el respectaven com a Director. Aquella al'lotea no tenia repós, cridaven, reien, cantaven. Demán an aquell capellà que era tot alló, i m'ha dit que era sa *Guardia d'honor del Cor de Jesús*, que venien de Bourg, una ciutat d'aqueis endrets, aont celebraven es cinquantenari des neixement de tal *Guardia d'Honor*.

Arribam a una altra estació i tota aquella al'lotea amb sos seus Directors devallen, i noltros hem seguit de d'allà fins a les dotze de la nit, que som arribats a Ginebra. Me creïa no trobar-hi fondes ubertes, i me som errat. He pogut romandre a una de devora s'estació, aont me som colgat abans de pus raons.

I fins demà dematí, si Deu ho vol.

Dia 13 de juny

Comptes errats.

De Londres vaig escriure a Mr. Gilliéron que el visitaria a sa seua vinya de Twann, no anant de Ginebra a Zürich, que m'venia de pas, sino des de Zürich la setmana qui vé. Pero amb so dia que el P. Rousselot me feu retrassar es viatge, vaig resoldre que sa visita a Mr. Gilliéron fos avui, sense comptar si ell hi seria, més ben dit, figurant-me que ell seria a Twann a les nou, arribat de París, com hi arribava tots es divenres, segons me digué ell meteix. Jo no m'era fixat en sa distancia de Ginebra a Twann; me figurava que amb una hora de tren hi

seriem. M'aixec a les quatre, enllestec feines i a les cinc i quart sent una campana, i he dit: Me'en vaig a dir missa.

He volgut passar primer per s'estació a veure quins trens tenia per anar a Twann. Afín un gran rellotge a sa estació, que senyalava les sis i un quart.—Aquest rellotge está gat! he dit jo. ¡Si no son més que les cinc i un quart!

Pero llavó n'afín un altre, i també senyava les sis i quart.

Aquí m'he pegat un gran toc an es front perque me som recordat de que a Suïssa ja tenen s'hora de Alemanya i demés nacions d'aqueixa banda, que mos van una hora devant. Per lo meteix, es gats no eren es rellotges de s'estació, sino es meu i jo meteix. No eren les cinc i un quart, sino les sis i un quart. Havia perduda una hora sense sebre per ont m'havia pres. ¡Ventura que la tornaré trobar en tornar entrar dins França d'aquí a un més i mig, si Deu ho vol!

I no es estat aquest perboe tot sol que me'n he duit. M'acost an es *Bureau de Renseignements* a demanar lo des trens per porer esser a les nou a Twann. Com aquell senyor de tal oficina m'ha sentit, me mira de dalt a baix i me diu:—*A les nou ni a les deu no hi se-ven. Lo més prest a les onze i cinquanta minuts! I per això heu de partir a les set i dotze minuts!*

Som romàs esglaiat devantaquestes comendacions. ¡Jo que comptava porer dir missa es més descansa! Tenia tres quarts, no arribaven! L'esglesia dont havia sentida sa campana, era aquella esglesia de St. Maria que la posseïen ets heretges vóis-catòlics i que entany es catòlics la recobraren i jo vaig assistir a sa festa que hi feren per haver-la recobrada. Allà volia anar a dir missa. No es estat possible. Hi som entrat, just per saludar la Mare de Deu i el Santíssim, i l'he trobada amb una bona partida de gent que oïen un ofici que hi cantaven.

Surt escapat cap a la fonda, berén amb quatre grapedes, i ¡cap a s'estació, trotant.

Suïssa, pais ideal.

M'es vengut tan prim tam prim que amb un poc més no hi som a temps; i ja som estats partits de d'allà ran es llac de Ginebra, un llac grandios en forma de botifarró, que deu tirar onze o dotze hores de llarg i a bandes una d'ample i a bandes dues, rodat tot de muntanyoles i pujols vestits de verdor. Entre mig-jorn i xaloc guaiten els Alps, essent ne sa cucuia més alta es famos Mont-Blanc, coronat de neu perpetua.

Deixam a Lausanne aqueix llac; però més envant a Yverdon topam es de Neuchâtel, no tant gros com es de Ginebra, pero que sempre tirarà vuit hores de llarg i devers una d'ample. Hem pres vorera vorera, i de d'allà més que depressa. A St. Blaise s'acaba aqueix llac, pero a Lauderon en comença un altre, es llac de Biel, que tot en gros deu tenir dus hores de llarg i no arriba a una de d'ample. Tots aqueis llacs tenen una vasa tan preciosa com es de Ginebra, una vasa de muntanyoles i pujols riolers, vestits i endiumenjats d'una verdor de sembrats i d'abres deliciosíssima....

¡O lectors ben volguts d'aqueix *Dietari* que no sou estats mai a Suïssa! En sentir qualque betzol que vos diga que Mallorca es més garrida que Suïssa (¡sols un betzol ho pot dir!), digau-li que no sab que's metjenca. No, germans! no hu es sa nostra *Roqueta* més ni tan garrida com Suïssa! Com Suïssa no hi ha res an el mon. Per això no hi ha cap país an el mon tan visitat, aont comparega la gent tocada de bon gust, omplint tants i tants de centenars de fondes com hi ha a Suïssa.

I no parl per mi, perque jo no veng

a Suïssa per veure es paisatge, sino per haver-les amb mos més estimadíssims amics Dr. Gauchat i Dr. Jud sobre filologia románica, en la qual ells hi diuen tant de prim. Ja m'agraden a mi es paisatges delitosos, pero només en prenc una mica de tant en tant, just per dese nbafar-me, i envestir de bell-nou sa tasca que duc entre mans.

Aqueis llacs

que hem passats, amb tot i esser tan grans i tan espléndits de meravelles naturals, no son més que un escapoló de Suïssa, perque ademés hi ha es llacs de Constanza i es llac de Tun i Interlaken, i es de Zürich i es des *Quatre Cantons* i molts d'altres, i llavó hi ha tantes de cucuies altíssimes, tot un aixam, clapades de neu perpetua, con trapassant-les totes la sublim *Jungfrau* (La Verge) de 4.167 metres d'alt.

No es duptós que a Mallorca hi ha alguns bocins tan garrits com molts de Suïssa, pero només son uns quants bocins, i Suïssa es tota composta de bocins així, que es de mitja mà son tan garrits com casi tot lo més garrit de Mallorca, i llavó hi ha sa gran partida de redols grans que Mallorca no té res que s'hi puga comparar ni de cent llegos. Això es parlar en plata.

Una altra esquenada.

Com començàvem a passar es llac de Biel, s'atura es tren a Neuville, i aquí m'he hagut d'aturar jo també, perque aquell tren passa de llis per Twann, no s'hi atura. Eren les deu i busques, i he hagut d'esperar fins a les onze i coranta que passàs un altre tren que s'aturàs a Twann. En passa un an aqueixa hora, hi puig i dins deu minuts me deixa a s'estació de Twann. Demán an es Queda de s'estació si havia vist arribar de París Mr. Gilliéron, i me diu que no. Li demán aont es sa vinya i sa casa de Mr. Gilliéron, i m'ho diu, i me mostra es camí. Es una caseta encastellada demunt un ressingle de muntanyes devant es llac de Biel.

Eren les dotze; deixes ses maletes a s'estació, i per amunt s'ha dit cap a ca-Mr. Gilliéron, amb un sol que feia d'aquell qui crema es pel a ses llebres.

Arrib a la fi an aquella caseta, toc, surt una al'lotella, li demán si hi es Mr. Gilliéron, i me diu que es a París. Surt sa mare d'aquella al'lotea, sa Majordona de Mr. Gilliéron, exclamant-se de sa meua mala sort. Mr. Gilliéron es a París per donar sa seua derrera llicó dilluns qui vé, i arribar aquí dimars dematí.

He dit an aquella senyora que no s'apuràs, que totes ses desgracies fossen com aquesta, que ja tornaré un altre dia.

Aquella Majordona m'ha fet pegar una bocinada, que m'es caiguda bè ferm, m'ha omplit d'atencions, i a la una i busques he pres per avall cap a s'estació. Passa un tren, i m'hi enfil, i m'ha deixat a la ciutat de Biel, aont he hagut d'esperar dues hores que passàs un altre tren cap a Zürich.

¡¿qué he fet jo? Entr a sa sala de espera de s'estació, hi havia una taula, trec de sa maleta s'ormeig d'escriure, i ¡hala a fer *Dietari*! perque si no el fés de calent en calent, llavó no'n treuria agüier, i no hi hauria s'impressió actual de cada cosa, que és es mèrit, s'unic mèrit que pot tenir aqueix *Dietari*.

Cap a Zürich.—Fondo a la fonda.

Quinze minuts abans d'arribar es tren que m'havia de dur a Zürich, arrecon dins sa maleta s'ormeig d'escriure, arriba aquell tren tot xarpat, hi puig, i de d'allà cap a Zürich, aont som arribats deu minuts abans de les vuit.

Per anar a lo segur, havia estudia-des an es Bädeler ses fondes i despeses de Zürich aont pogués estar bé sense costar-me gaire. N'he aluiades

un pare; i deix ses maletes depositades a s'estació i cap a veure aquelles fondes i fer preu abans de tot!, perquè, havent-hi d'estar devuit dies, no'm pegassen qualque porro que'm baldassen.

Entr a una d'aquelles fondes, dic que he d'esser devuit dies a Zürich, a veure què m'ha de costar cada dia, contant-hi cambra, berenar, dinar i sopar. M'han demanat, i he trobat que se posaven tant a coses de raó, ja que me demanaven més que no me costava a París, aont hu tenia també a bones aigos, que els he dit:— Idó aquí don fondo per aqueis devuit dies!

Un macip de la fonda es anat a cercar ses maletes, m'han donada una cambra ben bona, i llavó sopar, que encara l'he trobat més bo per lo molt que havia trompitxat en tot lo dia, i me'n som anat a jeure per lo que pogués esser.

I fins demà dematí, si Deu ho vol i Maria. Amén.

Dia 14 de juny

A «Liebfrauenkirche»

Me som presentat devers les set a *Liebfrauenkirche* (església de la nostra estimada Senyora), entr dins la sacristia, i s'escolà m'ha conegut tot d'una des cinc dies que entany hi vaig dir missa. Llavo es vengut un Vicari i després el Rt. Sr. Rector, i m'han admés amabilíssimament, dient-me que hi vaja cada dia a dir missa. Dic missa, i tant dins la sacristia com dins l'església, com dins es jardí que envolta l'església, per tot hi he notat es meteix orde, sa meteixa netedat i pulcritud i gentilesa que hi havia entany i que es sa característica de ses esglésies des territoris de llengo alemanya.

M'ha servida sa missa un senyor, i m'ha edificat sa devoció i s'exactitud de ceremonies amb que la m'ha servida.

A ca'l Dr. Gauchat.

Com he hagut dinat, agaf es pla de Zürich, cerc ca'l Dr. Gauchat, mir quin tramvia elèctric m'hi ha de dir, i me tir an es carrer i, sense fallar-me una passa, trob ca-queix gran amic de la llengo catalana i meu, toc, i al punt es sortit ell, tan amable i afectuós com sempre. M'ha demanat del Dr. Griera i del Dr. Barnils, i li he donades ses comendacions que ells m'havien comanat que li donás. Hem parlat de la filologia catalana i de s'*Obra des Diccioniari* nostro i des que ell fa des francés que se parla a Suïssa. També hi ha hagut un capítol per ses *Normes Ortogràfiques de s'Institut d'Estudis catalans*. El Dr. Gauchat troba que sempre es convenient que hi haja un sistema ortogràfic per tota llengo, per facilitar s'estudi de ella.

Li he demanat quins cursos feia enguany a l'Universitat, perque jo hi desitjava assistir. Me'n ha feta sa llista, i duc idea de no faltar a cap lliçó que don ell es temps que jo seré aquí.

He saludada sa seua senyora, molt fina i amable, i qué tambe m'ha demanat del Dr. Griera i del Dr. Barnils (Se veu que tots dos deixaren aquí bones recordances), i me som despedit d'aqueixa bona gent per anar a veu el Dr. Jud.

A ca'l Dr. Jud.

Torn mirar es pla de Zürich per veure quins carrers havia de prendre per anar a ca-aquest altre bon amic de la llengo catalana i meu. Ho he trobat, m'hi espitx, toc a sa porta, i m'obri sa meteixa senyora d'aqueix gran filòleg, i al punt s'es presentat ell. Tot dos m'han feta una rebuda d'amics corals. Ja hu cree quem'han demanat també del Dr. Griera i del Dr. Barnils! i els he dit que los comanaven molt ferm. Pujam amb el Doctor Jud a sa seua cambra d'estudi, i m'ha mostrada una partida de feina

que ha feta enguany sobre ses llingües romàniques: una partida de mapes lexicogràfics o de diccionaris, això es, mapes de Suïssa, de França, de Italia, de Espanya, posant-hi es diccionaris que hi ha de totes ses llingües i dialectes que se parlen an aqueixes nacions: diccionaris generals de cada llengo i diccionaris especials d'una comarca o just d'una població. Resulta que d'allà ont hi ha més diccionaris es de Suïssa i d'Italia. Es una cosa curiosíssima. Aqueix doctor Jud es el diantre: es un sabi vertaderament formidable.

Llavó hem hagut de prendre té, assistint-hi es seu ninet, de dos anys, que me mirava arreu ferm i desiara reia s'angeló.

Com mos ne som temuts son estades les cine, i som fuit més que depressa, despedint-me d'aquells amics benvolguts.

Devers les set comparese a la fonda, sop, enllestese quatre feines, i ja jeure s'ha dit!

Dia 15 de juny.

Bergantells de poca son i poc fredolecs.

Avui dematí devers les sis i quart surt de la fonda per anar a tirar dues postals an es Correu, i me top un boldró de bergantells, una vintena, que se'n anaven formats militarment amb una bandera davant i un també que repicava ben espés. Feia un sereni que pelava, i aquella bona gent no duien més que un mariollet amb ses mànegues que los arribaven an es colzos, uns calçonets fins an es genois i unes calces i sabates, i un capell. Feien fret a qui no'n tenia, i se'n anaven de d'allà ben atacats.

Seguese per envant, i trob un altre estol per l'estil, amb bandera i també davant davant. Aqueis duien demunt es mariollet una mica d'americana, i també se'n anaven tots mesos de d'allà.

Cent passes més enllà trob un altre escabotell per l'estil, també ben a la fresca, i amb so tambor i sa bandera davant davant.

Llavó he sabut que eren gent que se'n van a fer una eixida per ses muntanyes i tornaràn hora baixa.—Deules guard de perill. Amén.

Comunions a l'uf.—Escolans i escolanets.

Dic sa missa a *Liebfrauenkirche* a les set i mitja. L'església es prou gran i era plena de gent, i casi tothom que hi havia ha combregat; era una comunió general d'una Germandat no sé quina.

Es dos escolanets que m'han servida sa missa, la m'han servida admirablement. Pareixien soldats servint es seu general, tan alerta estaven en tot i tant puntuals eren en totes ses coses. Ets escolans i escolanets aquí están anostrats a lo militar. Fins s'acció més insignificant des seu escolanatge se veu que la tenen fix da just així com l'han de fer, i la hi fan; i llavó que se veu que hi passen gust d'anar tan atesats en tot. ¡Ets alemanys son així! Es militarisme per ses altres nacions es una càrrega, per ells es un divertiment.

I tota aquella gentada que ha combregat, homos i dones, petits i grans se presentaven a l'altar i se'n tornaven an es seu lloc ben drets, uis baixos i amb ses dues mans juntes davant es pits, així com solen pintar la Puríssima.

Es qui serveixen misses, grans i petits, també están sempre així en n'haver d'enprar ses mans per cap altra acció que's servici de sa missa reclam.

L'ofici a «Liebfrauenkirche»

Som anat a l'ofici an aqueixa església, que ha començat a les nou. L'església tornava a esser plena. L'ofici era sensa Ministres; pero hi havia cinc escolanets, que com que se provassen a fer-ho bé de tot, a observar tota quanta de rúbrica hi puga haver

p'ets escolans. Eren dos cirialers, es més petits; dos per encensar (un que duia s'encenser i s'altra sa barqueta d'ets encens), i llavó un un més gran que feia de caporal. S'avenien tant ses dues pareies, que un no donava cap passa que an es meteix temps no la donás s'altre. Pareixia mentida que se sabessen avenir tant. Es que hi están anostrats.

Després de s'Evangelí un Vicari es pujat a sa trona a publicar es matrimonis tractats, es sants de sa setmana i ses funcions que hi haurá an aqueixa església, ha lletgit en alemany s'Evangelí d'avui, i llavó l'ha explicat fent un sermonet de bona mida, pero que jo només li agafava paraules ença i enllà perque s'escolá, per fer-me favor, m'ha fet seure an el chor, demunt es Presbiteri, es a dir, enfora de sa trona, i llavó aquell sant homo de predicador tot es temps que ha predicat mos ha tenguda s'esquena girada, mirant an es portal-major. ¡Vaja quina idea!

Una altra vegada no m'enpatxaré de raons: me plantaré b aix de sa trona.

Lo que hi ha que aquí se veu que son ben afectats d'estar agenoiats. Hi hem estat fins a s'Evangelí; i tot d'una d'entonar es Credo, agenoiats de bell nou fins qu'ha acabat l'ofici. Tenia es genois que'm fiblaven com hem acabat. ¡Si que les hi deuen tenir a prova de bomba an es genois aqueixa gent de Zürich!

Es cap-vespre just som sortit per anar a fer una estació a *Liebfrauenkirche*, i després de sopar ¡cap a dormir manca gent!

Sobre tot, fins demà dematí, si Deu ho vol i Maria!

Dia 16 de juny

Una lliçó del Dr. Gauchat.

Avui dematí he comparegut a les onze a l'Universitat per assistir a un curs d'història de sa llengo francesa que hi dona el Dr. Gauchat. S'història d'unallengo está tan intimament lligada amb s'història relligiosa, social i política des poble qui la parla que es necessari tenir en compte aqueixa per explicar aquella. I es que sa llengo d'un poble és es mirai de s'anima de tal poble, es s'expressió més exacta de s'anima de tal poble. Per això el Dr. Gauchat abans d'entrar a dir com i de quina manera se congria sa llengo francesa entre es sigles VI i IX, ha volgut espinzellar com se trobava la França durant aquells sigles desde es punt de vista relligiós, social i polític, fent veure quins elements contribuïren a formar aquella nacionalitat, pintant sa part principal que hi prengueren l'Església, Clodoveu i sos successors els reis merovingis, i llavó es *Majordoms* d'aqueis reis que acabaren per fer-se reis de França: Pipí, Carles Martell, Carlemany. Se'n ha desfet molt bé el Dr. Gauchat d'aqueixa exposició; té una pronuncia molt clara i un enteniment molt penetrant i molta facilitat de paraula. Es dels alemanys que jo entenc més. ¡Per paga aqueix diantre de llengo es envitricolladíssima! Un ha d'escoltar amb tots es sentits i amb totes ses potencies, quant un l'ha estudiada molts de anys, per seguir es fil d'un discurs en tal llengo.

An aqueix curs del Dr. Gauchat hi assisteixen casi tantes d'al·lotelles com al·lotells. Elles fan boldró apart, i ells no s'hi arramben gaire ni abans ni després de sa classe. De part-dedins no sé que passa; de part-defora guarden una correcció absoluta.

Ses campanes a Zürich.

Aquí a Zürich veig que observen sa meteixa costum que a Alemanya: que a totes ses esglésies, catòliques i protestants, toquen ses *Ave-Maries*; pero ¡de quina manera! Venten tota quanta campana hi ha a cada campanar, que n'hi hauria per treure des sole qualsevol anticlerical carronya d'aqueis que potien per Espanya, i que, en sentir una campana, es com si una

taranta los picàs. I se figuren que només es a Espanya que ses campanes... molesten es públic... anticlerical, que es un públic tan cosa-poca que només el molesten ses coses de relligió. Idó sí, aquí a Zürich, com a Alemanya i a França, devers les set des cap-vespre a cada campanar comencen a ventar sa campana grossa, i llavó responen ses altres i arriben a tocar totes. I no son com ses campanes de Espanya, sino com ses d'Alemanya, França, Inglaterra i Bèlgica: fan ses notes musicals, un sò molt dolç i suau i molt ple, i es conjunt resulta d'un encant i d'una solemnidad que imposa. Lo que's diu aquí amb tantes esglésies com hi ha, protestants i catòliques, quant tots es campanars enrenquen i totes ses campanes prenen sa fua, ve: assegur que'n moven d'estabó i de telabastaix, però que no escarrinxa ses oreies, sino que les delita i les afalaga i fa passar un pler fora mida a ses ànimes concretes. De ses esgarrades i manxoles no'n parlem. ¡Deu els assistesca i els-e faça entrar p'es cavat. Amén.

Trecents anys sensa culte catòlic a Zürich.—Reneixença catòlica.—Véis catòlics.

Parlant amb uns des Vicaris de *Liebfrauenkirche* li he manifestada s'extranyesa que'm causa es veure que ses esglésies, que es catòliques tenon a Zürich, totes son noves: aqueixa església de la Mare de Deu, s'altra de St. Antoni i s'altra de St. Pere i St. Pau. Ara en fan una altra de St. Jusep i una que n'han de començar del Salvador. I aquell Vicari m'ha dit que se comprèn molt bé que sia així, si se té en compte que, quant esclatá aquí es protestantisme, sa primeria des sigle XVI, esclatá amb tanta de força, que's pot dir que tothom torná protestant, i per lo meteix totes ses esglésies que hi havia passaren a esser esglésies protestants; i se passaren prop de tres sigles sensa que hi hagués dins Zürich cap casta de culte catòlic, sensa dir-hi missa, sensa cap senya de catolicisme.

An es sigle XIX es catòlics comencaren a tornar-s'hi aficar, i feren sa *Agustinerkirche* (església de St. Agustí), pero foren tan desgraciats que es Rector d'aqueixa església, quant es Concili Vaticà definí com a dogma de fe que el Papa, ensenyant l'Església en coses de fe i costums, no pot errar, es infal·lible, va esser d'aquells que no varen voler admetre tal dogma, i quedaren fora des Catolicisme, pero seguiren dient-se *catòlics-veis*, es a dir uns catòlics sensa catolicisme, perque si an es catolicisme li llevau el Papa, no queda catolicisme. Es com una casa que li lleven es fonaments, que cau tot d'una. I si qui hu dupta que es fonament de l'Església de Deu es el Papa!, i no un Papa qualsevol, sino així com l'han regonegut sempre practicamente tots es catòlics del mon, desde el primer sigle de l'Església; un Papa, Mestre Suprem de sa Fe, que, amb ell ensenyar com a Mestre de tota l'Església, hi ha que acalar el cap i acceptar aquella ensenyança com a verdadera? Aqueixa es estada sempre sa senya de tots es catòlics de ver. Per lo meteix quina llástima no han de fer aqueis que se diuen *catòlics-veis*, això es, que no admeten s'infal·libilitat del Papa? Gracies a Deu no n'hi ha gaire; n'hi ha alguns milenars escampats per dins Suïssa i Alemanya, i sa major part son uns pobres errats de comptes, que fan més compassió que altra cosa.

Idó bé, es pobres catòlics de Zürich tengueren aqueixa desgracia, que es Rector de s'única església que tenien se feu d'aqueis nous heretges, i moltíssims des feels el seguiren dins s'heretgia, i torná romandre es catòlicisme dins Zürich ben de qualsevol manera; pero aviat va reviscolar, i va reprendre una cosa de no dir. Basta

veure com se troben avui aqueixes esglésies que han construïdes, sa moltíssima gent que hi acudeix, sa nova que fan, i s'altra que han de començar. Cobren força de cada dia, i publiquen un diari *Neue Zürcher Nachrichten* (Notícies noves de Zúrich), que es des principals de Suïssa, admirablement escrit, i molt ben informat; i que el trobau a tots es kioscs i punts aont venen diaris. No es com certs diaris catòlics d'Espanya i de fora de Espanya que no les trobau en-lloc, si les volem comprar.

Una lliçó del Dr. Jud.

A les cinc me som esquitxat a *Rechtberg*, un cos d'edifici de l'Universitat, pero separat d'aquesta unes tres-centes passes, aont el Dr. Jud havia de donar una conferència a una partida de deixebles dins es *Seminari de Filologia Romànica*.

Pero no aneu a creure ara que se tracta de cap *Seminari* com es que hi ha Ciutat aont estudien es qui s'han de ordenar de Preveres. No es un *Seminari* de capellans, sino d'estudiants de filologia romànica, una sala aont es catedràtic s'aplega amb sos seus deixebles unes quantes vegades cada setmana i allà les mostra practicament d'estudiar s'assignatura o ciència que els ensenya dins sa Càtedra, i s'està amb ells com en família, dirigint-los en s'estudi que fan.

Tots es Rams d'Ensenyança solen tenir una sala així, anomenada *Seminari*, i hi ha una biblioteca, tota d'aquell ram de ciència, per que ets estudiants tenguen aviat tots es llibres que puguen haver de consultar i que son bons p'es ram de ciència a que se dediquen.

Entr dins aquest *Seminari* i ja hi he trobat el Dr. Jud, que m'ha fet seure a un lloc de preferència. Al punt sa sala es estada plena d'estudiants i de *estudiantes*: unes bergantelles molt resoltes, pero modestes en mig de tot, amb sa bondat pintada a sa cara, casi totes primetxoles, qualseuna com un pi de gran. N'hi havia una que es passada per devora, i me guanyava de més d'un pam, sense ponderar gens.

Pren sa paraula el Dr. Jud, i ha tenguda s'ocurrencia de presentar-me an aquells deixebles seus, contant-los jo qui era, s'*Obra des Dictionari* de la llengua catalana que fa onze anys vaig promoure dins ses Illes Balears, Catalunya i València. I per aquí l'hauràs. Sobre tot, ha fet llarg el Dr. Jud en sos elogis que m'ha dirigits. Jo li agraece sa bona voluntat i s'afecte coral que els hi ha dictats, pero m'ha compromès devant aquella bona gent de joventut.

Tot seguit es entrat an es punt de sa seua conferència sobre sa manera com s'han d'estudiar es dialectes i com s'ha de replegar ee cabal llingüístic de boca des poble, a fi de que sia ben ver i ben llegitim aquell cabal per que puga servir de sustancia, fonament i punt de partida de tal estudi des dialectes romànics, que tots plegats constituexen la llatinitat vivent. Després mos ha fet veure lo que sa ciència llingüística, en relació an aquest estudi, deu a Mr. Gillieron i an els alemanys Dr. Diez, Dr. Körting i Dr. Meyer-Lübke, autor el primer de *L'Atlas Linguistique de la France*, i ets altres tres de *Dictionaris Etimològics* de ses llengos neo-llatines amb llurs dialectes.

Llavò el Dr. Jud ha repartides unes fuies aont hi havia escrits uns quants articles des darrer d'aqueix dictionaris, i els ha dit an aquells estudiants i *estudiantes*:—Aquí teniu aqueix articles; ara m'heu d'afinar si hi ha coses mal-dites o que no son veres. Demunt aqueixa taula (una que n'hi havia allà) teniu es dictionaris que se coneixen de ses llengos i dialectes a lo que se refereixen tals articles. Per lo meteix, consultau aqueix dictionaris, i me fareu dilluns qui vé

sa crítica d'aqueix articles; me direu si lo que diuen es exacte o si no hu es.

I allà haurieu vists aquells estudiants i *estudiantes* aferrats an aquells dictionaris i glosaris, i gira qui gira fuies, i estudia qui estudia.

Amb això he mirat es rellotge, i eren les set i quart. Com a la fonda aont estic, sopam a les set, me som despedit del Dr. Jud i d'aquella bona gent, i jeap a la fonda a sopar! I un poc més tart, ja jeure manca gent! I fins demà dematí, si Deu ho vol i Maria.

Dia 17 de juny.

No he dit quina classe de ciutat es

Zúrich perque ja la vaig descriure dins es *Dietari* de s'*Eiaida* de 1907 i dins es *Dietari* de s'*Evidi* d'entany en vaig tornar parlar. P'es qui no lletgissen cap d'aqueix altres dos *Dietaris*, faré constar que Zúrich es sa ciutat més gran de Suïssa; compta 188.808 habitants; està asseguda a un cap des llac o mar petita des meteix nom, i li passa p'es mig es riu *Limmat* que surt d'aqueixa mar. No es gens plana aqueixa ciutat a sa banda de llevant, perque s'enfila per una muntanya i per sa banda de ponent s'estén també per pujols i muntanyoles a sa vorera des llac, per dins el qual transiten llanxes a balquena i vaporets amb rodes, que fan viatges continuament de gent de pinyons i desenfeinada que venen aquí a passar s'estiu. I com sa gent de Zúrich també en son ben afectats de barquetjar amb aqueix vapors, no vos dic res si hi van sempre plens i si n'hi ha per divertir-s'hi.

Tota sa part nova de la ciutat, que es sobre tot an aqueix coster de muntanya de llevant, es una cosa deliciósissima: és es sistema de cases dins jardins. No hi ha cap casa que toc s'altra, sino que per tot lo redó es jardí, i n'hi ha poques de cases que tenguen sa paret que faça cara an es carrer. An es carrer només hi sol mostrar cara sa paret o tanca o bardija des jardí. Aixó i es gran rost que duen aquells carrers, els-e dona un aspecte lo més pintoresc i ofereix mil perspectives lo més esplèndides.

Amb tot i aixó, avui hi feia calor de bon de veres; hi queia un sol acaponador. Aixó petxucava és pobres mortals que anàvem p'es carrers amb so cavall d'En Cama i sa mula d'En Taló. Ara es qui porien estar dins una d'aqueixes cases rodades de jardí, amb s'embotol que venia des llac, prou que hu passaven divinament.

Una lliçó de la *Divina Comedia*.

Aqueixa calorota no m'ha aturat d'anar a *Rechtberg* an es curs que hi fa dimars dijous el Dr. Gauchat sobre la *Divina Comedia*, aqueix poema immortal aont es més gros des poetes moderns, Dante, pinta es viatge que figura que va fer a l'infèrn, an el purgatori i an el cel, contant tot quant hi va veure. La sala també s'es omplida d'estudiants i d'*estudiantes*, tots amb aquell poema devall xella, que llavò l'han ubert per començar sa classe. Una d'aquelles *estudiantes*, veient-me a mi sense llibre, ha tenguda sa finesa de donar-me es seu, i ella ha mirat an es d'una amiga i condeixeble que tenia an es costat. Jo li he agrait molt amb tot es meu cor aquella finesa.

Sa classe ha consistit en lletgir un cant d'aquell poema, un tros per hom es deixebles, es professor el comentava i llavò el qui havia lletgit, ho traduïa en alemany. I eren el dintre aqueix alemanys per lletgir bè s'italià. I es catedràtic que per poc que s'esbarrassen, ja les correigia.

Antoniuskirche (església de St. Antoni)

Tampoc no m'aturat sa calorota que feia d'anar a veure aqueixa església catòlica, nova de trinca, no acabada encara de part dedins, pero sí de part defora, romànica, magnífica, vertaderament original. S'arqui-

fecte que l'ha trassada i dirigida sab aont té sa ma dreta. Es vertaderament una meravella: té un jardí per tot lo redó, hi puguen per una gran escalonada, que acaba amb replá molt gran aont s'alça un atri preciosíssim. Tot s'edifici es d'un pedreny com a de pedra moladora, rosenc i moradenc. Es mitjans son quadrangulars, pero sa cara que treuen defora no es llisa, sino tota gropellada. Aixó dona a tot s'edifici un aspecte de majestat i robustesa que imposa i encanta. An es costat de sa fatxada s'alça un campanar quadrat, llis, altíssim, que acaba amb una llanterna de columnes i un capell amb punta. Es de tres naus de quatre trasts sense capelles. Es pilars divisoris de ses naus son unes columnes de granit rebaçades, baixes, de devers set pams de diámetro, sense base, amb uns capitells ideals. Es finestrals de ses naus laterals son bessons, es de sa nau central aboldronats ds tres en tres, es des mig més alt, tots amb unes columnetes i unes rebranques i unes arquivoltes deliciosíssimes.

Sobre tot, aqueixa església m'ha entusiasmat; no m'en sabia anar, de tant que xalava de contemplar-la un cop per dedins i un cop per defora.

A la fi me'n som decantat; atravesant una partida de carrers arrib a sa vorera des llac, i vora vora s'aigo, amb sa fresqueta que hi feia, tira tira, som arribat a la fonda, aont m'han donat sopar, i a s'hora acostumada me'n som anat a jeure. I fins demà dematí.

Dia 18 de juny.

Una lliçó del Dr. Gauchat.

Avui a les onze he tornat comparèixer a l'Universitat, a sa càtedra del Dr. Gauchat, que devant sa partida d'estudiants i d'*estudiantes* de sempre ha seguit escloveiant s'història de sa llengua francesa, es dir, ha acabat d'exposar sa formació de sa nacionalitat francesa, fent veure sa grandesa mai vista de Carlemay, que no sols formà amb l'Església s'Imperi d'Occident, sino tot un Imperi de cultura i civilització, que trascendi a tota lo cristiandat. A-les-hores el Dr. Gauchat es entrat a tractar propiament de sa formació de sa llengua francesa, que no es més que una evolució des llatí, es llatí que's parlava a les Gal·lies evolucionant, desplaçant-se, caminant així com caminen totes ses llengos. Ha començat per ses vocals tòniques llatines, fent veure quines tramudances experimentaren: a), ses *llargues* resultaren *tancades*, i b) ses *breus* resultaren *ubertes*, i casi totes se *diftongaren*, se'n feren diftongs. Ha posats una partida d'exemples de tot aixó: i ha fet veure que sa característica des francès es acursar, escapsar es mots llatins. Ses altres llengos romàniques també les escapsaren molt an es mots llatins, pero captant com es francès.

Cauen les dotze, suspèn fins a un altre dia el Dr. Gauchat sa seua explicació, i m'acompanya fins devant ca'l Dr. Jud.

Un estudi notable del Dr. Jud.

He dinat amb el Dr. Jud i sa seua senyora, i no vos dic res si m'hi som campat bé. M'han fet contar de Mallorca, si està molt poblada, quina casta de viure hi fa i com mos governam políticament, i en quant a religió. Jo els he donada sa claricia tan bé com he sabut.

Després de dinar, m'ha mostrat el Dr. Jud un estudi que ha fet aqueixa ivernada sobre sa formació des vocabulari llatí esglésiàtic i litúrgic, aixó es, sa manera com l'Església creá es seu llenguatge religiós per expressar ets actes des seu culte, tota vegada que era una religió nova i que es llenguatge des culte des Deus falsos no li servia absolutament. Es un estudi curiosíssim i d'una gran importància per sa lexicologia, per

sa ciència *dictionarienca*.—Aqueix Dr. Jud vos assegura que se fa amunt i que n'ha d'arribar a fer de renou dins el mon de sa ciència llingüística. Es una ànima bellíssima en tots conceptes.

Una església que se diu catòlica sense esser-ho.

Surt devers las tres de ca'l Dr. Jud, m'enfil a un tramvia, i pec a s'altre extrem de Zúrich per veure-hi dues esglésies catòliques que veia marcadament demunt es pla de la ciutat, que due sempre dins sa butxaca. ¡Anau a córrer voltros per dins una ciutat tan gran sense un pla ben especificat, i veureu què vos succeirà, que vos perdreu a cada passa i arribareu a tornar modorros! Si amb so pla i tot heu d'anar tan uis espolsats i encara no basta, ¿que seria sense pla? O no porieu sortir tots sols de la fonda, o vos perdrieu i sa poícia vos hi hauria de tornar.

Me dirigesc primer a l'església de més enfora, que la veia demunt es pla situada a *Elisabethenstrasse*. Arrib an aqueix carrer, me pos a mirar si hi guip cap església, i efectivament n'hi guip una, no gaire gran. M'hi acost i era tancada. Alló m'ha extranyat, perque justament una de ses coses que distingeixen ses esglésies catòliques de ses que no hu son, es que ses catòliques sempre les trobau ubertes.—Mira qui mira per allà a veure si afinaria negú per demanar enquestes de tal església, a la fi veig una dona asseguda devant una casa d'allà devora, m'hi arramb i li deman si alló es una església catòlica i m'ha dit que sí.—*Com així està tancada?* he jo dit.—*Tocau a ca-s'escolá*, diu ella, *i la vos obrirán*. Me mostra ca-s'escolá, que es just veinat, hi toc, m'obrin, deman per veure l'església, la m'obrin, hi veig una llantia encesa i un altar just es des catòlics. Pero jo no me'n acabava de fiar de que hu fos una església catòlica de ver.—Com sortia, he demanat an es qui la m'havia mostrada:—*¿Ist diese Kirche Roman Katholisch oder Alt Katholisch?*—*Alt-Katholisch*, m'han respost. Com he sentit aqueix cante, som fuit més que depressa, agraint així meteix es favor que m'havien fet de mostrar-me tal església. De manera que tal església es des *véis-catòlics*, d'aquells pobres catòlics sense catolicisme de que vos vaig parlar despuisahir.

Església de St. Pere i St. Pau.

Aquesta ja sabia cert que era catòlica de bon de veres perque aquell Vicari de *Liebfrauenkirche*, de qui vos parlava despuisahir, me diguè que va esser s'església que es catòlica de bon de veres feren com es Rector de *Agustinerkirche* se rebel·là contra es Concili Vaticà passant-se an ets heretges, pero sense abandonar sa seua parroquia i seguint-lo moltíssimes de ses seus euveies.

Aquesta església de St. Pere i St. Pau, que no està gaire lluny de *Elisabethenstrasse*, està dins un jardí amb un tancat redó. Era uberta naturalment: hi entr, i m'hi trob una vintena de nines agenoïades an es banes, i una monja i unes quantes senyores que feien ses seus devocions. Aquelles nines feien molta de bonda, i desiara n'entraven i en sortien, sempre sense moure trui ni alguer.

Es una església ogival, de tres naus de sis trasts, sense capelles. No hi ha més que tres altars: un a cada cap de nau. Es paladar es baix i de fusta pintada. Aquells altars están molt endiumenjats. Ses tres naus son plenes de banes.

Ses altres esglésies catòliques de aquí tenen també banes per tot. Lo meteix fan ses protestants; i així solen estar també ses esglésies d'Inglaterra i d'Alemanya, catòliques i no catòliques.

Es una bona idea; va bé ferm pòrer seure dins l'església. Sempre hi es a

temps un a estar dret. Per poder-hi estar basta aixecar-se i que es camat-ge aguant.

A «Museum gesellschaft».

Dia 17 demati, quant sortirem des curs de la Divina Comedia, el Dr. Gauchat me mena an aqueixa Societat des Museu, que es una societat de lletgadors, que estan suscrits a un sens fi de diaris i revistes; i així es socis amb una mica de no res poren lletgir es principals periodics i revistes del mon.

El Dr. Gauchat me presentá an es Director i me concediren trenta dies per poder-hi anar qualsevol hora del dia a lletgir tots aquells periodics i revistes que hi ha; i me donaren una targeta o diploma d'aqueix permis, sa força per entrar-hi sempre que hi vaja.

Avui m'hi som entregat, i prou que m'han admés; i naturalment me som abordat a ses revistes de filologia, que n'hi ha un enfilai; com se suposa, cap d'espanyola. ¡Si en tota Espanya no tenc noticia que se'n public cap de revista de caràcter filològic més que es Bolleti del Diccionari de la Llengua Catalana!

Amb aixó s'es fet hora d'acudir a la fonda a sopar, i, després d'enllestir unes quantes feines, me'n som anat a jeure, per lo que pogués esser, i fins demá demati, si Deu ho vol i Maria!

Dia 19 de juny.

Gent combregadora.

Cada dia m'entreg a Liebfrauenkirche un poc abans de les set a dir missa, i sempre hi trob una bona partida de gent que oieix missa, amb una gran devoció; i, en donar la comunió, compareix casi tothom a combregar. Cada dia hi trob un estol de monges.

Una familia espanyola generosa.

Avui m'ha dit un des Vicaris d'aqueixa església, contant-li jo que s'església de St. Antoni (Antoniuskirche) m'havia agradat una cosa fora-mida, que l'ha pagada casi tota una familia espanyola que passá aquí una temporada perque hi tenien un malalt, i varen fer aquest obsequi a St. Antoni i a Zürich. Aqueix Vicari no ha sabut es nom de tal familia.

Curs de la «Divina Comedia».

Hi he assistit avui també, i hi ha haguts es meteixos estudiants i estudiants de sempre, i també una de ses estudiantes m'ha deixat es seu llibre per que jo pogués seguir sa lectura que en feien.

Prou que le hi agrait de tot cor.

Raig de cartes.

N'he hagudes d'escriure deu, com qui no diu res. Som arribat a estar encartat, creis-me.

Anit passada va ploure una estona, i avui es temps es més agradable, gracies a Deu.

Espanya demunt es diaris suïssos.

Hi fa un poc més de paper que demunt es diaris inglesos. Divenres passat a Ginebra vaig comprar un des diaris d'allá i dedicava a ses coses de Espanya més d'una columna. Es diaris que veig aquí, a Zürich, cada dia en duen qualque cosa de sa nostra nació: telegrames des moviment polític i de sa guerra que ses kábiles de devers Tetuan i Larache tracten de moure-mos.

Mos fan més justicia es periodics suïssos que no ets inglesos.

I prou per avui! Fins demá demati, si Deu ho vol i Maria!

Dia 20 de juny.

Aigo a voler.

A les tres i tres quarts que he pegada cossa an es llençol, plovia a té qui té, no a tala-baixons, sino xic-xic-xic-xic, s'aigo més retent i que agrada més an es pagesos. Tot lo demati ha fet lo meteix.

Quant som sortit, a les deu i tres quarts, per anar a l'Universitat a sa

lliçó del Dr. Gauchat sobre historia de sa llengua francesa, feia un ruixat ben fort, i ja hi havia estona que era així; pero no he volgut tornar arriera per no veure'm a la vergonya, com m'hi vaig veure entany, un des dies que vaig esser aquí, que també va ploure tot lo dia, i havia d'anar també a una lliçó des meteix catedràtic, i vaig considerar que amb aquell aigat no hi hauria lliçó; i des cap d'un parei d'hores s'entregá el Dr. Gauchat a la fonda a veure si estava malalt; qui com li vaig dir que amb s'aigada que feia havia cregut que no hi hauria classe, me va dir:—Si aquí mos haviem d'aturar p'es ploure, no hi hauria classe la mitat des temps.

Idó avui no he volgut que'm succeís com entany, i he investit, paraigo estés, i fent lo que fan es d'Ervisa, que la deixen caure. Com som estat a l'Universitat es paraigo feia raig i rei per tot lo redó.

¿Qué me'n direu? Ell no n'hi ha faltat cap d'estudiant ni d'estudianta a sa lliçó del Dr. Gauchat, i aqueix s'ha deixada caure una explicació de ses tramudances que sufriren dins es franceses ses vocals tòniques, llargues o breus, devant dues consonants o devant una, devant sons nasals o no nasals; una explicació vos die que ha donada el Dr. Gauchat de tot aixó amb enfilais d'exemples que escrivia

a sa pissarra, que era ben grossa i l'ha omplida un parei de vegades; una explicació d'aquelles de pinyol vermel. Ha durat una hora, i m'hauria agradat que n'hagués durades tres o quatre.

Abans d'arribar el Dr. Gauchat, he moguda conversa a un bergantell molt xerevel-lo que tenia devora, i com ha sabut que jo era de Mallorca, i per lo meteix d'Espanya, tot d'una ja m'ha demanat quina llengua parlam a Mallorca i en quines relacions está amb so castellá. Bó poreu creure que li he donades ses fites tan netes com he sabut.

Es tenor de sa gent.

Per aquí en general la gent no pas-setja gaire greix; tiren més en prims que en gruixats. Casi tothom es de mitges taies; qualcún n'hi ha de grandolac i qualcuna de grandolaca, pero no gaire. Son de pell blanca, pero un poc cremats des sol, i per lo meteix vermeiens. Son molt clars es qui tenen ses colors mortes. Hi veig molt d'al·lotons sensa sabates, i qualcún amb varques com ses modernisades que duen per Mallorca d'estiu.

Trob que s'aspecte de sa gent s'acosta més an es francesos i inglesos que no an ets alemanys del centre i del nord. Amb sos del sur ja son més consemblants.

ANTONI M.ª ALCOVER pre.

DE TOTES ERBES

Es Mel·loro Rosso

(Segueix)

El Rei-Tortuga anava fora corda contra aquella donzella des palau de s'entrelluu, de la qual es seu criat no havia poguda haver cap claricia amb aquell trafec de tancar tantes de portes com es vent sempre tornava obrir.

I allá s'estava es gran mesquí del Rei-Tortuga fent sa fel i pensa qui pensa: ¡ja hu seral ja hu seral sa polissona de N'Elieñereta!

El pobre ni menjava ni dormia ni sabia quin cap li anava devant, fins que un dia crida altres dos criats, i les diu:

—Partireu demá ben demati cap an aqueixa clarura que de demunt sa torre més alta d'aquest castell destrien a s'entrelluu i que es un grandió palau No vos heu d'aturar de caminar fins que hi sigueu devant i allá m'heu d'aclarir qui hi habita i qui no hi habita i qui es una donzella que diuen que hi capleva!

Aquells criats l'ondemá ben demati se posen ses cames an es coll, i ja son partits cap an aquella clarura de s'entrelluu que destriaven de demunt sa torre més alta des castell, es dia que no hi havia boira ni calitja.

Camina caminarás i cap envant te farás, es dia qui feia tres aquells dos criats arribaren an aquella clarura de s'entrelluu, que era es grandió palau aont caplevava la princesa Elienoreta amb sos set criats i set criades, tan ben tractada i ben servida com mai hi puga estar cap reina i princesa del mon.

Aquell meteix demati la princesa Elienoreta, com tenia de costum, quant s'aixecá des llit, obrí amb ses dues mans aquell llibret que li havia donat aquella bona fada, i havia dit:

—Ah llibret llibret!

la bona fada m'ha comanadet que tot quant te demanaria, que me fos alcançadet!

¡Digue'm de quins contraris m'he de guardar an aquest dia d'avui!

I es llibret li havia respost tot rabent:

—Avui arribaràn dos criats del Rei-Tortuga que venen perque aquest els envia a aclarir qui es vossa Altesa. ¡Els estiga alerta!

Com la princesa Elienoreta ja estava siulada des demati, vel·lá tot lo dia si veia comparèixer aquells dos revel lers, enviats del Rei-Tortuga; i, com les veu que ja arribaven, crida tots es criats i criades, i ja les diu:

—Tancau-vos tots més que depressa cadascú dins sa seua cambra, i no'n sortigueu que jo no vos ho diga.

Es set criats i ses set criades e-hu feren així, se tancaren cadascú dins sa seua cambra.

Amb aixó es dos criats del Rei-Tortuga ja eren a sa carrera del palau. Mira qui mira si veien lluir negú, estiguieren una bona estona i no afiaren negú.

¿que fan ells? S'acosten an es portal, i entren dins es palau, i se posen a cridar:

—¿Qui hi ha a la casa de Deu? ¿qui hi ha a la casa de Deu?

—¡Deu i noltros! respón de dins sa cuina la princesa Elienoreta. ¡Entrau per endins!

Aquells criats entren per endins cap allá ont sentien truí i renou de plats: i tan endins se feren que peguen dins sa cuina, i m'hi troben la princesa Elienoreta vestida com una reina, i aficada an es rentador cuidant a estellarse rentant plats, gre xoneres, olles, pelles i caceroles, forquetes cuieres i cuerots, que no's donava raó a ses mans i que rebollia d'un cap a altre de sa cuina.

¡qué l'havien de coneixer aquells dos a la princesa Elienoreta! ¡Poc s'ho pensaven ells que alló fos ella! Lo que romangueren esglaiats de que fos tan garrida i tan plantosa i tan llevent, i s'exclamaven:

—¡una senyoreta com vossa mercé ha de fer aqueixa feina d'escurar, amb aqueixes mans tan fines que té i amb aquest vestit tan preciós que du?

—Ah germanets! diu ella, es que tots es criats i criades que tenc están emprats amb altres feines que no poren deixar, i tenim tota aquesta escurada que no's pot perillongar!

—Si es així, diuen aquells dos criats, se decant vossa mercé d'aquí per amor de Deu! Ja escurarem noltros! Això no son feines d'una senyoreta com vossa mercé!

Aquí la princesa Elienoreta se decanta des rentador i aquells dos criats s'hi arramben i ja son partits a escurar. I hi posaven tots es seus sentits i potencies per escurar net i polit i amb tot s'aire que sabien.

Mentres tant la princesa Elienoreta torna obrir amb ses dues mans es llibret que aquella bona fada li havia donat, i ja diu:

—Ah llibret llibret!

la bona fada m'ha comanadet que tot quant te demanaria que me fos alcançadet!

¡Que aqueis homos no's puguen aturar d'escurar fins que jo els abor- daré es set criats i ses set criades que tenc tancats dins ses seues cambres!

I ja hu crec que aquells dos criats del Rei-Tortuga, com més anava més fort trompitxaven i cuidaven a fer-se bocins manejant plats, olles, greixoneres, pelles, caceroles, cuieres, cuierots i forquetes; i li pegaven amb tanta de rabia que les botia plat per aquí, olla per allá, cacerola per allá dessá, pella per la dreta, greixonera per l'esquerra, cuiera p'es levant, forqueta p'es ponent, caçolí p'es mitjorn, cuierot per sa tramuntana.

Amb aixó la princesa Elienoreta compareix dins sa cuina a veure que era aquell telabastaix.

—Pero ¿que feis, homos sants de Deu? din an aquells dos mesquins.

—Senyoreta, diuen ells, no sabem que mos ha agafat! No mos porem aturar! No sabem que tenim! Que mos ho perdón, senyoreta!

Aquí la princesa Elienoreta crida es set criats i ses set criades, que sortiren de ses cambres, corrents tots cap a sa cuina a veure que telabastaix que hi sentien.

I com veuen aquella voladissa de plats, olles, greixoneres, caceroles, caçolins, cuieres, forquetes i cuerots i pelles que aquells dos homos feien dins aquella cuina, ja s'hi aborden tots catorze per capturar-los i fer-los buidar més que depressa.

¿qué havien de fer es dos criats del Rei-Tortuga, tot d'una que hu pogueren donar a ses cames? Fogiren com cent mil llamps, tornant-se'n per allá ont eren venguts; i ses derrereres que varen tenir d'aturar-se a demanar an aquells set criats i set criades que els encalçaven, qui eren ells ni aquella senyoreta d'aquell palau. A lo que anaren ells fons a fer se lluny de tal palau aont tan malament s'eren camps.

Varen córrer fins que tengueren alé, que varen caure de folondres; i hi estiguieren en terra una bona estona, per veure si tornarien cobrar alé i forces per seguir cap a ca'l Rei-Tortuga.

—¡Vaja quina passada que es estada aquesta! deien ells. ¿Qui havia d'anar a pensar que mos sortís tan tort s'arrambar-mos an aquell rentador per escurar per aquella bona de senyoreta! ¡ventura encara que a la fi hem pogut tocar el dos! ¡ja es segur que si no arribam a fogir, aquell aixam de criats i criades mos esbenaven! No teniem cural No hi hauria hagut speritu-luó! No tirávem cap cossa!... ¡com mos presentarem ara an el Rei-Tortuga? ¿Qui li direm que es sa gent que hi habita? ¿Qui li direm que es aquella senyoreta? ¡Bé estava sa cosa per aclarir-ho!... ¡Sobre tot, canyella, que fa bon brou!...

Des cap d'hores de fer gloses així, s'arribaren a aixecar aquells dos malenats, i tris-tras tris-tras cap a ca'l Rei-Tortuga.

Com prou varen haver fet cloquetjar es seus cap sobre lo que dirien an el Rei-Tortuga, varen resoldre de dir-li fil per randa tot lo que les havia passat, sensa afegir ni llevar, i foris.

Així hu feren, tot d'una que arribaren: se presentaren an el Rei-Tortuga i li contaren clar, li digueren fil per randa tot quant els havia passat, i que no hi havia hagut remei d'aclarir res de sa gent de tal palau, ni de sa senyoreta ni de sa servitut, perque les era vengut tan just tan just salvar es pellet i tornar sencers.

Com el Rei-Tortuga sentí aquell manifest, se posá, poreu pensar, fet un Nero. Se seria tornat a un puat, a un mulat de bast. Les se cuidá de menjar an aquells dos criats; les va dir que no servien per res, i llavó les tirá més llamps i pestes que mots no hi ha a matines, fins que els engegá amb caixes destrempades.

—No hi ha vel, deia el Rei-Tortuga. ¡Vaja si hu es sa polissona de N'Elieñereta sa senyoreta d'aqueix palau de s'entrelluu! No pot esser altre més que ella! ¡Es ver que N'Amet me va dur sa seua sanc dins una redoma, i jo la me vaig entimar, i ben bona que va esser! Pero es segur que sa gran noninguna té set vides com es moixos! ¡Com N'Amet li hagué feta colar la vida i sa sanc, es segur que torná re-

viscolar! Però ¿i aquest palau aont està amb tants de criats i criades? ¿Quin dimoni li deu fer llum?... Sobre tot, jo n'he de veure la fi de tot això!... Sa primera vegada n'hi vaig enviar un de criat; sa segona, dos; idè ara n'hi enviaré quatre amb ordes ben estretes per que no se deixin embuiar ni embarrillar de cap vent; i que no tornin que no me duguen tota sa claricia de quí es aqueixa senyoreta des palau de s'entrellu! Jo necessit sebre-hu ben bé si es ella o si es una altra, per anar a lo segur!

Idit i fet el Rei-Tortuga crida es quatre criats, per donar-los tal comanda.

Però això ho haurem de deixar per dissapte qui vé, si Deu ho vol i Maria, perque avui mos allargariem massa.

JORDI DES RECÓ.

Zürich, 24 de juny, 1913.

J ara escoltau

EN VERA-VEU

Socialisme i Relligió

Es paperot socialista de Ciutat diu que es Socialisme no se posa en religió, no ataca cap religió, antes declara sa respectabilitat de totes ses religions.—¿Ara li fan es maneg! Partit més antirreligiós que es socialista no es fácil que'n trobeu altre! No. En molts de punts de sa solució a sa questió social que proposen s'Esglesia Catòlica i es Socialisme s'avendran; pero precisament allà on no's poren avenir mai es en sa irreligió declarada, activa, violenta, sectaria, en sa antirreligió des socialisme contemporani. Si tot bon socialista ha d'esser lliure-pensador en materia de creencies religioses, es dir ha de despreciar la regla de fe de l'Esglesia; si ha de professar sa doble negació de Deu i de s'ànima; si ha de tenir una moral, i ha de constituir familia, i ha d'entendre sa societat i s'Estat deslligats de s'idea de Deu; si, per raó forçosa de sistema, no pot tenir cap religió; si, per seguir es socialistes de tot el mon, ha de insultar i fer befa i ridicularisar es capellans i tot quant faça referencia a religió; digau-me: ¿com pot un socialista, amb dret seny, defensar que es Socialisme no es contrari a sa Relligió, que es respectuós amb ella, que dins es Socialisme hi ha llibertat de religió? ¿Com pot haver-hi llibertat de religió dins un Partit fonament antirreligiós, anticristià, que tota sa seua doctrina está empapada d'odi a l'Esglesia Catòlica, que tots es seus dogmes s'oposen diametralment a ses veritats de l'Esglesia Catòlica, que no fa un adicte ni conquista un obrer a sa seua causa, que antes no l'ha convertit amb inimic declarat de sa Relligió, de l'Esglesia Catòlica? ¿Aon se'n ve aqueix ignorant?

Si, lectors! Tot socialista es anticristià pes meteix fet d'esser-ho socialista: i hu es anticristià, o perque abans de fer-s'hi socialista ja hu era anticristià, ja duia mala vida, ja havia renegat, practicament al manco, de sa direcció moralisadora de l'Esglesia; o perque le li han fet, si no hu era. Amb una paraula, que tot socialista ha passat antes per sa antirreligió; tots es socialistes han renegat i reneguen de sa religió. ¿Con pot, idè afirmar lo contrari s'escriguedoretxo de s'Obreterxo?

Sa questió social no es sols econòmica

També diu s'Obreterxo que sa questió social no es una questió de religió, una questió que toqui i afecti a sa religió. Si que hu es. Sa questió social, es en gran part econòmica, perque tracta des medis necessaris per que ets homes disfrutin d'un relatiu benestar temporal, i cumplequen entre sí sa justicia social. Pero si se consideren totes ses causes des malestar present, se veu que aquesta questió es també questió d'ètica o de moral, perque avui s'ensenyen falsament drets i devers que no poren merèixer s'aprovació de nigu, i se neguen devers i drets que sa llei moral des Cristianisme no pot sentir que sien violats. I si se considera que tal questió está mesclada amb ses falses teories sobre s'origen i sa naturalesa des dret, i que tal questió afecta de ple a sa societat, a s'homo

complet, i se toca ben d'aprop amb ses falses doctrines sobre s'origen i missió de s'Estat, un no pot menos de veure que sa questió social no es, com diu s'Obreterxo, una questió econòmica purament, sino que está lligada amb sa religió, i que per tant es una questió religiosa. Perque, en primer lloc, sa questió social abarca ses més importants questions de s'ètica i des dret politic, (i ja sabem que es dret politic i s'ètica no se comprenen be, sino desde es punt de vista de sa verdadera religió, per lo units que van amb s'origen, naturalesa i fi últim de s'homo i de ses criatures); en segon lloc, es sa religió verdadera que mos dona doctrina certa sobre sa naturalesa moral de s'homo, de ses inclinacions bones i dolentes, de sa facultat de corregir i dirigir tals inclinacions; en tercer lloc, sa religió mos ensenya ben espinzellats tots es nostros devers respectius, que, sols quant se cumplequen per tots es membres de sa societat, será posible sa pau i s'orde; en quart lloc, sa religió es sa que dona proves més clares i convincents pes cumpliment de tals devers socials, sa que dona més eficacia pes bon cumpliment; i amb últim lloc, una gran prova de que sa questió social va lligada, amb sa religió i es una questió religiosa la mos donen es meteixos socialistes, quant publicament bravetgen sempre de odiar i fer la guerra i voler destruir l'Esglesia Catòlica i extirpar sa religió de dins es cor d'ets homos.

Lo que son es socialistes en la práctica

Encara segueixen es socialistes discutint es poc honrós i poc net assumpto de sa societat «Base Múltiple», o sia, sobre aquella negativa de pagament, feta p'es de tal societat, contra alguns socis que los corresponia cobrar es subsidis reglamentaris destinats an es malalts.

Ja hu sabeu que per això alguns d'aqueissocs, després d'esser engegats en nom de sa Llibertat, sa Igualtat i sa Fraternitat, vestiren casaca de sindicalistes de foc, *verbo de El Rayo*. ¿Com si uns fossen més recomanables que ets altres!

Si es socialistes i demés gentussa sindicalista ara no saben governar-se i per una miseria de pessetes se comuniquen ¿qué succeirà demà que reinin, demà que manetgin sa caixa nacional de caudals? Si en la práctica i en petit hu fan tan bé (!), ¿com hu farán en dia que tenguen sa pella p'es maneg, que no la tendrán mai?

Jo, quant los sent dir que ells son ets únics que farán sa felicitat des poble, i veig aqueis i semblants exemples, faç una riaia... de compassió.

Titeres del Dr. Prat

En Prat des paperot anarquista diu que se convertiria i creuria en sos miracles i predicaria sa religió cristiana en *En Vera-veu* en fés un de miracle devant ell, si donàs vista a un cego.

¿Bons estam! ¿I per un miracle més se convertiria En Prat, en tants eom n'hi ha, i ben provats, i ben discutits, i ben examinats? Ets Evangelis, aqueis llibres que ja tenen mil i vuit cents anys, n'están plens de miracles; Cristo en curà un de cego de neixement. Que los lletgesca En Prat an aqueis llibres, i vorà aquell procés tan minucios que feren es fariseus per veure si era un vertader miracle. Que lletgesca ses proves des miracles que s'atribueixen an es Sants canonisats per l'Esglesia; que vagi a Roma i vorà com proves que metges i crítics consideraven convincents, sa Congregació des Cardenals les refuava per insuficients, per no convincents. Que vaja a Lourdes i vorà com es poder de Deu no ha acabat d'obrar meravelles; que vaja a ses oficines de comprovacions de Lourdes, que s'acosti an aqueils metges incrèduls venguts de per totes parts del mon i los demani si efe tivament e-hi ha miracles, si hi ha curacions que ells no saben explicar-se humanament.

Ademés no ha de creure En Prat que Deu vulgui satisfer senza més ni més es seus capritxos. Deu no es cap prestidigitador que vulga respondre a ses experiencies d'un incrèdul orgullós. No, no es fácil que Deu vulga acceptar condicions i lleis d'uns sabis que pretenen esser infalibles i amos del

univers. Des miracle porem bé dir lo meteix que diu l'incrèdul Flammarrion de ses aparicions: que aqueis fets, ses aparicions (i es miracles), no son del domini de sa *experiencia*, sino de sa *observació*, es dir que no se fan segons es capritxo d'un curiós, sino segons voluntat llibèrrima de Deu. Deu es qui comandades medis per fer creible sa Relligió.

Per altra banda, es per demés que se facen miracles devant En Prats: qui no vol creure, ja tenen que repicar-li. En Renan demanava oficines de sabis i de metges per donar fe des miracles obrats; les tenen a Lourdes; a Lourdes es metges examinen s'estat des malalt antes de curar-se miraculosament, després de curar-se el tornen examinar de prim compte, proclamen que no saben explicar-se aquell fet, de bon grat o de mal grat se troben devant un miracle, i molts encara no creuen. ¿Idè?

I una altra cosa: es camí ordinari de sa fe Sr. Prats, no es es miracle. Es miracles son una prova extraordinaria de sa fe. L'Esglesia Catòlica no es un Laboratori, no es una escola de medicina o cirugia. Cristo no vengué an el mon ni fundá l'Esglesia per curar es nostros cos, sino per salvar ses nostres ànimes, per ensenyar an ets homos sa doctrina i es Manaments necessaris per esser felixos aquí relativament, i totalment en el cel. Es miracles no son necessaris per creure.

Finalment, si En Prats es tan racionalista, si tant bravetja de sa omnipotencia de sa raó humana, idè que estudi ses raons de creure que presenta l'Esglesia Catòlica, que estudi ses proves de sa nostra Fe, que estudi sa nostra Moral, revelada per Deu, i no cerqui Na Maria per sa cuina.

S'Obreterxo ment

S'Obreterxo, per dignitat, no hauria d'amollar mentides. Diu que l'Esglesia Catòlica no representa sa pura doctrina social, ha oblidat es seu origen democrátic, predica odi an es poble, es inimiga de s'obrer. Es mentida. Qui té en compte que ses obres de caritat començaren a Jerusalem meteix, a ses Catacumbes de Roma meteix; que es cristians feien tots plegats un depòsit que's destinava a alimentar ets indigents, a pagar sepultures, a educar i instruir es fiis sense pares, a sostenir es criats emposos d'edat que ja no trebaiaven (Tertulià); que sa lliberació d'ets esclaus es un des més hermosos testimonis de l'història en favor de l'Esglesia, i que sa més antiga lligació de l'Esglesia reclama per l'esclau es descans dominical; que es sants parlaven publicament contra sa tirania de certs amos, per ex. Sant Crisòtom, que los deia que an ets esclaus els ensenyassen un ofici i les donassen llibertat, i Sant Gregori de Niça, que los deia que recordassen que s'homo es lliure i que, devant Deu, no hi ha inferiors sino que tots son iguals; quité en compte que tots es sants, Sta. Melania, St. Cromac, St. Ciprià, St. Gregori, St. Cesari, Sant. Fortunat, St. Germà, St. Elói i moltíssims de bisbes foren generosos llibertadors d'esclaus; qui recorda que, durant es llargs períodes de ses invasions bàrbars, es bisbes eren es defensors, es protectors, es representants des pobles devant es barbres, que ses autoritats civils demanaven direcció an es bisbes en sos negocis politics, socials i religiosos; que Sant Remi educà es Francs, i St. Martí es celtes, i Sant Agusti de Cantorbery grans pobles d'Inglaterra; i que a Alemania eren monjos qui obrien escoles i conraven ermaços i boses impenetrables, i feien camins i fundaven pobles i perfeccionaven ses arts i ets oficis; que Sant Bonifaci papa, an e sigle VIII, celebrava concilis mixtes, reunia en parlament sa classe trebaiadora per protegir-la, per fer desaparèixer sa ferocitat de costums, sa pirateria, sa poligamia, es sacrificis humans; qui recorda que es monestirs eren escoles d'oficis i de lletres, i que, si Espanya es gloriosa en s lletres i en ses arts, se deu a l'Esglesia qui civil·là es gots i es vándals i que, si la Pomerania té grans camins i ponts i aqueductes, se deu an es bisbe Ottó, sigle XII; qui recorda que es Cristianisme sempre ha ensenyat amb predilecció es pobres; que una partida de concilis des

sigle VI i VII manen que es capellans facin escola a la parroquia, i que a s'Edat mitja cada Abadia era una escola gratuita de pobres i que an es sigle XVII s'obra de Sant Jusep de Calasanz a Italia i a Espanya, i de St. Juan B. de La Salle a França donaren una gran empenta a sa instrucció popular; qui té present que a França 80 concilis se reuniren per transformar sa servitut i organisar ets ajuntaments, i que a Italia foren es franciscans que formaren es tercer estat, i que St. Lluís va esser qui a França, organisant ses corporacions obreres, doná a sa societat sigles sencers de pau social; qui recorda que durant s'Edat mitja es l'Esglesia qui combat sa violencia de ses costums bàrbars, qui atura s'invasió islamita, qui refrena es despotisme feudal, qui divideix sa gran propietat, qui corretteix sa llibertat de costums, qui castiga sa ustrat des jueus; qui recorda que aquesta acció contra sa usura la desplegaren es sants desde St. Crisòtom fins an el papa Benet XIV i Lleó XIII; qui recorda que l'Esglesia ha endolcit es dret penal, que quant era més cruel i rigorós era quant s'Estat refuava s'influencia de l'Esglesia, i contra el qual mai es sabis de sa talla de En Diderot ni de En Voltaire saberen protestar-ne; qui recorda que el rei Juan el Bo, influenciat per l'Esglesia, intervengué l'any 1333 per reglar es jornals, que N'Enric III de França l'any 1581 distingia es mestres d'oficis amb vestidura reial, i que de llavò fins an an es sigle XVIII ses comunitats d'arts i oficis comptaven amb so patronat reial, però que sa Revolució Francesa, congriadora des revolucionaris d'avui, abolí; qui té en compte que va esser es protestantisme qui esborrà ses lleis esglesiaístiques contra s'usura; qui recorda que Pio IX ha estat un des papes que més be ha demostrat voler an es poble; qui recorda que Lleó XIII ha estat un des papes qui, amb més interés i senza fingir, ha presentada l'Esglesia com amiga lleal de ses llibertats i des drets des poble; qui recorda es gran exèrcit de caporals qui han trebaiat i trebaien pes be des poble, Lamennais, Ozanam, Lacordaire, Le Play, Montalembert, Manning, Ketteler, De Mun, Harmel, Vicent, Windthorst, Decurtins, Palau etc., establint un moviment intens per tot el mon, que te per únic objecte es millorament popular, i no té inconvenient en dir-se amb veu alta *democracia*, pero democracia cristiana; qui recorda tot això, i pot estudiar-ho de prim compte, no s'atrevirá, creis-me, a injuriar l'Esglesia catòlica, com hu fa s'Obreterxo, tractant-la de inimiga de s'obrer actualment i en s'història pasada.

Secció local

Passa una temporada amb sa seua familia el M. I. Sr. D. Gaietà Puerto, Canonge de la Seu de Oriola.

El saludam coralment.

Diumente hi hagué gran funció de acabatai de curs an es Col·legi de St. Tomás d'Aquí. Presidien el M. R. P. Provincial des Dominics, es Canonge Puerto i altres distinguides persones. Fou uua festa lluidíssima.

Formen part de sa Comunitat Dominicana es PP. Antoni Lopez i Jusep Menéndez, venguts ha poc. El P. Fuentes es estat destinat a sa Casa de Valencia.

Diumente quedá nomenada sa Junta que ha de retgir es nou Banc Popular Manacorí. Fou elegit President D. Antoni Billoch i secretari D. Juan Bosch: es vocals son quinze.

Los desitjam molt d'acert en sos càrrregs per be de Manacorí.